

// *Ekonomika turystychnykh poslug, marketing ta logistyka*. – Visnyk DITB. – 2012. – № 16. – S. 263–271.

4. Davydenko L.I. Pidvyshchennia kvalifikacii kadriv u sferi derzhavnogo upravlinnia turysmom /L.I. Davydenko // *Zbirnyk naukovykh prac Nacionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, 2005. – S. 73–81.

5. Garagonych V. *Transkordonne spivrobitnyctvo Ukrainy: mosty cherez kordony*. Monografija. – Uzhgorod: Karpaty, 2011. – 432 s.

6. Strilchuk L.V. *Ukraina – Polshcha: vid dobrosusidskykh vidnosyn do strategichnogo partnerstva (kinec XX – pochatok XXI stolittia)* /L.V. Strilchuk: monografija. – Luck: Volynski starozhytnosti, 2013. – 608 s.

7. Pro turizm: Zakon Ukrainy vid 15 veresnia 1995 r. № 324/95–VPI // *Turizm v Ukraini: zb. normatyvno–pravovykh aktiv u p’jaty tomah*. T.1. – Uzhgorod: IVA, 1999. – 328 s.

8. *Pravove reguluvannia turystychnoi dijalnosti v Ukraini: zb. normatyvno–pravovykh aktiv; [pid zag. red. prof. V.K. Fedorchenka / Kyiv, un–t turizmu, ekonomiky, prava]*. – K. : Jurinkom Inter, 2002. – 640 s.

9. Instytucijne zabezpechennia evropejskoi integracii. Uriadovij portal [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article> – Nazva z ekranu.

10. Strilchuk V. Osoblyvosti ukrainsko–polskogo transkordonnogo spivrobitnyctva u sferi turizmu /V.Strilchuk // *Volynskij muzejnyj visnyk: Muzei u doslidzhenni ta zberezhenni pam’jatok kulturnoi spadshchyny zahidnoukrainskykh zemel*. Nauk. zb. – Luck, 2012. – Vyp.4. – S. 215–218.

11. Artiomenko S.V., Fjodorova L.I. *Transgranichnoe vzaimodzjstvie v turisticheckoj sfere kak factor ustojchivogo razvittija prigranichnykh territorij* /S.V. Artiomenko, L.I.Fjodorova // *Problemy rozvytku prykordonnnykh terytorij ta uchasti ih v integracijnykh procesah*. Materialy VI Mizhnarodnoi naukovy–praktychnoi konferencii, m. Luck, 15–16 zhovtnia 2009 r. – Luck, 2009. – S. 242–245.

Strilchuk V. V., applicant and the Department of World story East European national University of Lesya Ukrainka (Ukraine, Lutsk), strilyv@yandex.ua

Trans-border cooperation between Ukraine and republic of Poland in the sphere of tourism: specific features and problems

Modern Ukrainian–Polish trans-border cooperation in the sphere of tourism is under analysis in this article. The author describes the peculiarities of the cooperation on the border territories, problems of improvement of the tourism infrastructure and training of the specialists and officials of the local authorities directly engaged in the organization and implementation of the tourist services.

Experience of the Ukrainian–Polish trans-border cooperation in the sphere of tourism during the last ten years was summarized and practical recommendations including the ways of improvement of the cooperation were developed.

Keywords: *trans-border cooperation, border territory, tourism, tourism infrastructure, personnel provision, Ukraine, Republic of Poland.*

Стрильчук В. В., соискатель кафедры всемирной истории, Восточноевропейский национальный университет им. Леси Украинки (Украина, Луцк), strilyv@yandex.ua

Трансграничное сотрудничество Украины и Республики Польша в сфере туризма: особенности и проблемы

Анализируется современное украинско–польское приграничное сотрудничество в сфере туризма: особенности сотрудничества на пограничье, проблемы совершенствования туристической инфраструктуры и подготовки служащих и должностных лиц органов местного самоуправления, которые непосредственно занимаются организацией и внедрением туристических услуг.

Обобщен опыт украинско–польского трансграничного сотрудничества в сфере туризма за последнее десятилетие, разработаны практические рекомендации по его совершенствованию.

Ключевые слова: *трансграничное сотрудничество, приграничье, туризм, туристическая инфраструктура, кадровое обеспечение, Украина, Республика Польша.*

* * *

УДК930.8(477)

Федорова Т. М.
здобувач, Київський національний університет
культури і мистецтв
(Україна, Київ), tanslav@i.ua

ФОРМИ І МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗАПОВІДНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Аналізуються методи та форми державного регулювання у сфері охорони культурної спадщини. Наводяться приклади прогалин у даній царині, розглядаються механізми їх вирішення.

Ключові слова: *історико–культурні заповідники, державне регулювання, культурна спадщина України.*

Сучасний стан суспільно–політичного, соціально–економічного та культурного розвитку України потребує нового змістовного наповнення діяльності традиційних музейних закладів. У контексті трансформаційних соціокультурних процесів, що відбуваються у вітчизняній культурі, формується новий тип історико–культурного заповідника, основні функції якого – акумулювання, збереження та популяризація національної і світової історико–культурної спадщини – мають бути адекватним вимогам часу [5, с. 1].

Проблема державного регулювання у діяльності історико–культурних заповідників є досить актуальною, оскільки новітнє музеєзнавство набуває нових рис та впроваджує інновації у своїй роботі.

У сучасній науковій історіографії фактично відсутні дослідження, в яких аналізувалося державне регулювання, його методи та форми у діяльності заповідників. Разом з тим, на розвиток пам’яткоохоронної та музейної сфери звертали увагу О. Нестуля [4], І. Ігнаткін [2], О. Мельниченко [3].

Метою даної публікації є аналіз форм і методів державного регулювання у діяльності заповідників Черкаської області та проблемах вдосконалення.

Головною особливістю діяльності національних та державних історико–культурних заповідників у ХХ – на початку ХХІ століття стало експериментування, яке зумовило трансформацію традиційних форм музейної роботи. Її головним завданням є збереження сутності музейних закладів при значній видозміні форм і методів їх діяльності. Результатом творчого пошуку у музейній сфері є створення нових типів музейних установ–культурних центрів. Характерною особливістю у роботі таких музейних закладів є поява в них, поряд з музейними видами діяльності, “не музейних”: організація і проведення концертних програм, шоу, фестивалів, функціонування майстерень, відкриття сувенірних магазинів, кафе, ресторанів тощо. Розвиток вітчизняних музеїв, котрі на сучасному етапі є центрами духовного відродження нації, тісно пов’язаний з інноваційними інформаційно–комунікативними технологіями.

Законом України “Про охорону культурної спадщини” визначено, що державне управління у сфері охорони культурної спадщини покладається на Кабінет Міністрів України та спеціально уповноважені органи охорони культурної спадщини. Відповідно до законодавства, Міністерство культури та, зокрема, Державна служба з питань національної культурної спадщини, є уповноваженим центральним органом

виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини.

До 2007 року уповноваженим органом охорони культурної спадщини у Черкаській області було лише управління культури облдержадміністрації. У 2007 році було утворено службу охорони культурної спадщини ОДА, що не поліщило, а ускладнило роботу, оскільки служба вийшла із-під галузевого підпорядкування. Лише у 2011 році ці структури були об'єднані [10]. Розглянемо докладніше діяльність органів виконавчої влади у справі державного регулювання заповідної справи.

Слід зазначити, що вищеназвані організації опікуються виключно охороною та збереженням пам'яток історії, культури, археології та монументального мистецтва. Крім того, до їхнього підпорядкування належать національні та державні історико-культурні заповідники, музейні заклади. Пам'ятки архітектури України відносяться до сфери Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Усі нормативні акти (розпорядження, дозволи, приписи, постанови) органів охорони культурної спадщини, прийняті у межах їхньої компетенції, є обов'язковими для виконання юридичними і фізичними особами.

Одним із основних завдань державної політики у сфері охорони культурної спадщини є врегулювання нормативно-правової бази, здійснення комплексних заходів щодо обліку об'єктів культурної спадщини, які передбачають їх наукове вивчення, класифікацію і державну реєстрацію та забезпечення фінансування даної галузі.

Ці функції на місцях у сфері забезпечення функціонування пам'яток охоронної справи у галузях історії, монументального мистецтва й археології та координування діяльністю державних та національних історико-культурних заповідників, музеїв комунальної форми власності, музейних закладів на громадських засадах, краєзнавства покладено на управління культури облдержадміністрації. Проте, незважаючи на велику кількість пам'яток та закладів, державним регулюванням цієї сфери у Черкаській області до 2006 року займався лише один спеціаліст управління.

На початку XXI століття в Україні виникла необхідність утворення окремих структур з управління пам'яток охоронної справою на місцях. Так, у 2002 році Кабінетом Міністрів України було рекомендовано органам виконавчої влади та місцевого самоврядування утворення відповідних служб на місцях [7]. Проте, гранична чисельність працівників галузі у складі управлінь культури збільшена так і не була.

У 2006 році в області було утворено службу охорони культурної спадщини Черкаської облдержадміністрації у складі 6 осіб, положення про яку затвердили лише у 2007 році [9]. Оскільки служба була відокремлена від управління культури, її діяльність лише ускладнила долю заповідників, які були на балансі управління та фінансувалися за його рахунок.

Завдання служби охорони культурної спадщини нерідко дублювали управлінські. Яскравим прикладом такої практики є загальновідома державна програма "Золота підкова Черкащини". Над її проектом працювали одночасно управління культури

облдержадміністрації, і служба охорони культурної спадщини облдержадміністрації [8].

У країнах з командною економічною системою керівна верхівка вимагала від підлеглих беззастережного дотримання інструкцій і вказівок, а не ефективної діяльності. Унаслідок цього службовці орієнтувалися, головним чином, на виконання завдань, а не на досягнення ефективних результатів. Державне регулювання у сфері охорони культурної спадщини повинне чітко довести до відома підлеглих, що визначення пріоритетних завдань і встановлення термінів їх виконання – це ще не кінець роботи: головне – не просто виконати завдання, а виконати його як слід. Керівникам так часто доводиться залагоджувати якісь справи, що набирають неправильного напрямку, або вже пішли не так, як слід, що вони іноді забувають підтримувати повсякденну рутинну діяльність, завдяки якій установа функціонує [1, с. 10]. В ідеалі процес державного регулювання у сфері охорони культурної спадщини має запобігати виникненню проблем, а не реагувати на них. Успіх регіонального органу охорони культурної спадщини значною мірою буде залежати від кадрового потенціалу.

Національні, державні історико-культурні заповідники значною мірою укомплектовані працівниками, які не мають спеціальної освіти і відповідної кваліфікації. Це пояснюється тим, що випускники середніх і вищих навчальних закладів культури змушені змінювати обраний фах унаслідок низької оплати праці в закладах культури. Тому у найближчі роки зусилля мають бути зосереджені на розв'язанні трьох головних і взаємопов'язаних завдань: зміцненні системи підготовки кадрів, здатних працювати в умовах ринкової економіки; зміцненні матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів; посиленні матеріального заохочення працівників закладів культури [6, с. 18].

Оскільки справа запровадження моніторингу у регіоні є досить масштабною та об'ємною, органи виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини самостійно не можуть її вирішити. Тому є доцільним створення громадських організацій з охорони культурної спадщини, які можна було б залучити до цієї справи.

Приватні пожертви і спонсорські кошти – мабуть, найбільш болюча проблема для нашої країни. На даний момент в Україні немає законодавчого стимулу для легалізації таких пожертв. Визначальним чинником є відсутність культури жертвувань і невміння шукачів таких пожертв представити зиски цих вчинків для самих жертводавців. У такому випадку альтернативою може виступити партнерство із залученням коштів.

У нашій країні лише команда, здатна до неординарних інтелектуальних ходів і розумових вправ, може зрушити з місця вартісні моніторингові проекти. У ситуації, коли діяльність із фандрейзингу є непосильною для однієї окремої організації, логічним кроком є об'єднання зусиль кількох організацій для створення спільної команди фандрейзингу [11, с. 17–23].

Таким чином, за умови запровадження у регіоні різних форм та методів діяльності громадських організацій і їх співпраця із органами виконавчої влади

та органами охорони культурної спадщини, можливе забезпечення ефективного проведення моніторингу охорони культурної спадщини на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. Дорнье Анн. Основні принципи успішного керівництва установою: Методичні рекомендації / Анн Дорнье. – К.: Українська академія при Президентіві України, 1995. – 34с.
2. Игнаткин И.А. Охрана памятников истории и культуры / И.А. Игнаткин. – К.: Вища школа, 1990. – 223 с.
3. Мельниченко О.В. Музейнасправатапам'яткоохоронна робота на Черкащині в другій половиніХХ–початкуХХІст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / О.В. Мельниченко.– Черкаси: Б.в., 2007.–20с.
4. Нестуля О.О. Особливості пам'яткоохоронного руху в Україні 1917–1991 рр. та актуальні завдання збереження історично–культурної спадщини на сучасному етапі / О.О. Нестуля // Стратегія українського державотворення: філософсько–політологічний та економічний аналіз. Філософія. Економіка. Політика. Освіта: Зб. наук. пр. – Київ–Полтава: “АСМІ”.–С.147–160.
5. Пантелейчук І.В. Трансформація музею як соціокультурного інституту (ХХ– початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01 / І.В. Пантелейчук. – Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2006. – 20 с.
6. Поплавський М. Управління персоналом / Поплавський М., Подкуйко Н. – Київ, 2000. – 94 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів від 30.03.2002 № 446 “Про утворення Державної служби охорони культурної спадщини” // Архів УКТ Черкаської ОДА № 02–01.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2006 № 671 “Про затвердження Державної програми “Золота підкова Черкащини” на 2006–2009 роки”//Архів УКТ Черкаської ОДА № 02–01.
9. Розпорядження Черкаської облдержадміністрації від 20.02.2007 № 36 “Про затвердження Положення про службу охорони культурної спадщини облдержадміністрації” // Архів УКТ Черкаської ОДА № 02–02.
10. Розпорядження Черкаської облдержадміністрації від 14.07.2011 № 227 “Про затвердження Положення про управління культури Черкаської обласної державної адміністрації” // Архів УКТ Черкаської ОДА № 02–02.
11. Щербина О. Стратегія залучення коштів для неприбуткових організацій / О.Щербина // Вісник українського мистецького форуму. – Київ, 2003. – Число 2. – 60 с.

References

1. Dorn'e Ann. Osnovni prynzypy uspishnogo kerivnyztva ustanovuju: Metodychni rekomendaziji / Ann Dorn'e. – K.: Ukrains'ka akademiya pry Prezidentovi Ukrainy, 1995. – 34 s.
2. Ignatkin I.A. Oхранa pamjatnikov istorii i kul'tury / I.A. Ignatkin. – K.: Vyshha shkola, 1990. – 223 s.
3. Mel'nichenko O.V. Muzejna sprava ta pamjatkoohoronna robota na Cherkashyni v drugij polovyni XX – pochatok XXI st.: Avtoref. dus. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / O.V. Mel'nichenko. – Cherkasy: B.v., 2007. – 20 s.
4. Nestulja O.O. Osoblyvosti pamjatkoohoronnogo ruhu v Ukraini 1917–1991r. ta aktual'ni zavdannja zberezhennja istorvchno–kul'turnoji spadshhyny na suchsnomu etapi / O.O. Nestulja // Strategija ukrains'kogo derzhavotvorennja: filiosf'ko–politologichnyj ta ekonomichnyj analiz. Filosofija. Ekonomika. Polityka. Osvita: Zb. nauk.pr. – Kyjiv–Poltava: “ASMI”. – S. 147–160.
5. Pantelejchuk I.V. Transformazija muzeju jak sozjiukul'turnogo instytutu (XX – pochatok XXI stolittja): Avtoref. dus. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / I.V. Pantelejchuk. – Kyjiv. nazj. un–t kul'tury i mystejz. – K., 2006. – 20 s.
6. Poplavs'kyj M. Upravlinnja personalom / Poplavs'kyj M., Podkujko N. – Kyjiv, 2000. – 94 s.
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.03.2002 № 446 “Pro utvorennja Derzhavnoji sluzhbu oхorony kul'turnoji spadshhyny” // Arxiv UKT Cherkas'koi ODA № 02–01.
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.05.2006 № 671 “Pro zatverdzhennja Derzhavnoji programy “Zolota pidkova Cherkashhyny” na 2006–2009 roky” // Arxiv UKT Cherkas'koi ODA № 02–01.
9. Rozporjadzhennja Cherkas'koi oblderzhadministracijji vid 20.02.2007 № 36 “Pro zatverdzhennja Polozhennja pro sluzhbu

охорони kul'turnoji spadshhyny oblderzhadministracijji” // Arxiv UKT Cherkas'koi ODA № 02–02.

10. Rozporjadzhennja Cherkas'koi oblderzhadministracijji vid 14.07.2011 № 227 “Pro zatverdzhennja Polozhennja pro upravlinnja kul'tury Cherkas'koi oblderzhadministracijji” // Arxiv UKT Cherkas'koi ODA № 02–02.

11. Shherbyna O. Strategija zaluchennja koshtiv dlja neprybutkovyx organizacijji / O.Shherbyna // Visnyk ukrains'kogo mystejz'kogo forumu.–Kyjiv, 2003.–Chyslo 2.–60s.

Fedorova T. N., the applicant Kyiv national University of culture and arts (Ukraine, Kiev), tanslav@i.ua

Forms and methods of state regulation in the management of nature reserves Cherkasy region and improving them

The article analyzes the forms and methods of state regulation in the sphere of protection of cultural heritage. Examples of gaps in this area, the mechanisms for their solution.

Keywords: historical and cultural reserves, government regulation, cultural heritage of Ukraine.

Федорова Т. Н., соискатель, Киевский национальный университет культуры и искусств (Украина, Киев), tanslav@i.ua

Формы и методы государственного регулирования в деятельности заповедников Черкасской области и их совершенствование

Анализируются методы и формы государственного регулирования в сфере охраны культурного наследия. Приводятся примеры пробелов в данной области, рассматриваются механизмы их решения.

Ключевые слова: историко–культурные заповедники, государственное регулирование, культурное наследие Украины.

* * *

УДК 930.1:[281.9:348](477)“18”

Горпинченко І. В.

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), inna_gorpynchenko@ukr.net

ТЕРИТОРІАЛЬНО–АДМІНІСТРАТИВНА СТРУКТУРА Й ВИЩЕ ЦЕРКОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ: ДОРЕВОЛЮЦІЙНА ІСТОРИОГРАФІЯ

Проаналізовано наукові доробки дореволюційних вчених щодо територіально–адміністративної структури й вищого церковного управління Російською православною церквою в Україні. Характеризуючи зазначені проблеми, дослідники дотримувались альтернативних концепцій – великоцерковної чи україноцентричної. Перша обґрунтувала закономірність монополії РПЦ на конфесійному просторі України другої половини ХІХ ст., друга стверджувала неприродність поглинання української церкви російською й обстоювала перспективи інституційного відновлення українського православ'я. В процесі аналізу наукових праць з'ясовано, що дорадянський етап ознаменувався започаткуванням наукових розробок усіх складових адміністративного устрою й управління Російської православної церкви другої половини ХІХ століття. Серед ключових проблем, розглянутих дослідниками того часу: розвиток нормативно–правової бази організації православної церкви, особливості реалізації управлінських функцій Св. Синодом, обер–прокурором Синоду.

Ключові слова: історіографія, Російська православна церква, цезаропанізм, Святіший Синод, обер–прокурор Синоду, єпархії, благочинія, парафії, друга половина ХІХ століття.

Актуальність проблеми адміністративно–територіального устрою та системи управління православної церкви визначається, головним чином, її безпосереднім зв'язком із питанням про статус цієї церкви. Концептуальні підходи до його визначення, починаючи з кінця ХІХ – початку ХХ століть, залишалися незмінними. Дійшовши консенсусу в тому, що на території України у ХІХ ст. функціонувала лише Російська православна церква, одна частина дослідників вважає це результатом добровільного злиття української та російської церковних інституцій